

TASVIRIY SAN'ATDA TEXNIKA VA TAFAKKUR BIRLIGI

Maxmudov Azizbek Odiljonovich¹¹ Andijon davlat pedagogika Instituti "Tasviriy san'at va musiqa ta'limi" kafedrasi dotsenti. E-mail: azizbek177@mail.ruTo'lanboyeva Layloxon Iqboljon qizi¹¹ "Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi" ta'lim yo'nalishi talabasiMAQOLA
MALUMOTI

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 11.07.2025

Revised: 12.07.2025

Accepted: 13.07.2025

KALIT SO'ZLAR:

San'at falsafasi,
texnika va tafakkur,
Leonardo da Vinci, Van
Gogh, Picasso,
Kamoliddin Behzod,
Raffaello Sanzio, Frida
Kahlo, Claude Monet,
impressionizm,
miniatyura, kubizm,
ruhiyat, estetika.

Ushbu maqolada turli davrlarda ijod qilgan mashhur rassomlar – Leonardo da Vinci, Vincent van Gogh, Pablo Picasso, Kamoliddin Behzod, Claude Monet, Frida Kahlo va Raffaello Sanzio ijodi orqali san'atda texnika va tafakkur birligi masalasi tahlil etiladi. Har bir rassomning individual uslubi, ishlash texnikasi va estetik yondashuvi san'at asarining ma'naviy va falsafiy mohiyatini shakllantirishdagi o'rni bilan yoritilgan. Tadqiqot san'atda mukammallikka erishishda texnik mahorat va chuqur tafakkurning o'zaro integratsiyasi hal qiluvchi rol o'ynashini isbotlaydi. Maqola estetik nazariya, san'atshunoslik va badiiy tafakkur asosida yozilgan bo'lib, tarixiy va zamonaviy yondashuvlarni birlashtiradi.

KIRISH.

San'at inson tafakkurining, ruhiyatining va estetik qarashlarining eng yuksak ifoda shakli sifatida tarix davomida turli shakllarda namoyon bo'lib kelgan. Har bir davr rassomlari o'z zamonasining ilmiy, falsafiy va ijtimoiy tafakkur darajasi asosida ijod qilgan bo'lib, bu holat san'atda texnika va g'oyaning o'zaro uyg'unlashuvini ta'minlagan[1]. Ayniqsa, buyuk rassomlar ijodida bu ikki unsur — texnik mahorat va tafakkur chuqurligi – san'at asarining badiiy qiymatini belgilovchi asosiy omillardan biri bo'lgan. Leonardo da Vinchi – Uyg'onish davrining eng serqirra va ilhomli rassomlaridan biri. U san'atni faqat tasvir vositasi emas, balki ilm, falsafa va tafakkur bilan uyg'unlashgan

yuksak ma'naviy faoliyat deb bilgan. Uning asarlari chuqur psixologik va falsafiy qatlamlarga ega bo'lib, shakl, yorug'lik va tuyg'ular o'rtasida mukammal muvozanat yarata olgan. Leonardo ijodida har bir detal chuqur o'ylangan. U inson anatomiyasi, geometriya, optika va mexanikani chuqur o'rgangan holda rassomlik faoliyatini ilm bilan boyitgan. Uning "Mona Liza"si yoki "So'nggi kechki ovqat"i faqat san'at namunasi emas – ular falsafiy va ruhiy izlanishlarning mahsuli. U san'atga shunday munosabat bildirgan "San'at bilimga asoslanmasa, u rasm emas, oddiy tasvirdir." Bu so'zlar Leonardo uchun san'at va tafakkur o'rtasidagi aloqaning naqadar mustahkam ekanini ko'rsatadi. Leonardo san'atga texnik jihatdan yangiliklar kiritgan. U o'ziga xos "sfumato" usulini yaratgan – bu texnika yordamida chiziqlarni nozik yumshatish orqali obrazga hayotiy, ravon va sirli tus berilgan. Ayniqsa, Mona Lizadagi sirli tabassum – aynan shu texnikaning yuksak namunasi.

Uning texnik xususiyatlari: Sfumato – tumanli, noaniq chiziqlar orqali tabiiylik yaratish. Chiaroscuro³³ – yorug'lik va soya kontrastiga asoslangan dramatik yoritish[2]. Tabiatga tayanish – har bir detaldagi realistiklik: qo'l barmoqlaridan soch tolalarigacha. Leonardo rasmlarida bo'yoq qatlamlari chuqur ma'noni ko'tarib turadi. Har bir qatlam — bu kuzatish, izlanish va tajriba hosilasidir. Uning texnikasi ijodiy izlanish bilan uyg'unlashgan holda mukammallikka intilgan. Leonardo ijodida tafakkur san'atning yuragidir. U har bir rasmni chizishdan oldin uni ilmiy asosda o'rganadi, g'oyaviy qatlamini chuqur shakllantiradi. San'at uning uchun faqat estetik emas, balki aqliy va ruhiy izlanish yo'lidir. Leonardoning tafakkuri uni boshqa rassomlardan ajratib turadi – u faqat chizmagan, balki fikrlagan holda yaratgan. Masalan, Mona Liza – bu ayol tabassumining sirli psixologiyasini yoritib bergan[3]. Leonardo uchun san'atda mukammallik – bu aql, qalb va qo'lning uyg'un ishlashidir. U g'oyasiz texnikani chala deb bilgan, tafakkursiz chizilgan rasmni esa ruhsiz deb hisoblagan. San'atni u o'z vaqtining ilmi, ruhiyati va estetik qarashlarining uyg'un shakli sifatida ko'rgan. U shunday fikr bildirgan "Rassom o'z yuragidagi g'oyani chizolmasa, u faqat nusxachi bo'ladi".

Vincent van Gogh (1853–1890) – san'at orqali o'zining ruhiy kechinmalarini eng teran va samimiy ifoda eta olgan rassomlardan biridir. Uning asarlari – bu nafaqat tabiat yoki odam tasviri, balki ichki iztirob, yolg'izlik va umid bilan to'la bo'lgan inson qalbining ifodasidir.

³³ San'atda chiaroscuro-bu yorug'lik va qorong'ulik o'rtasidagi kuchli kontrastlardan foydalanish, odatda butun kompozitsiyaga ta'sir qiluvchi jasur kontrastlar.

Van Gogh o'z hayotining murakkabligi, ruhiy tushkunliklari va doimiy izlanishlari orqali san'atda o'ziga xos maktab yaratdi. Van Gogh rassomlik faoliyatini nisbatan kech – 27 yoshida boshlagan. Dastlabki asarlarida Niderlandiyaning qishloq hayoti, mehnatkashlar va oddiy odamlar tasvirlangan. Uning mashhur “Kartoshka yeyayotganlar” asarida ishlovchilar qo'llaridagi zard-peshona, yuzlardagi charchoq ochiq-oydin aks ettirilgan. Keyinchalik Parij va Janubiy Fransiyadagi yillari davomida Van Gogh ranglar va yorug'lik bilan tajriba qila boshladi, impressionistlardan ilhom oldi, va tez orada o'z yo'lini topdi. “Men orzu qilaman, shunda chizaman.” Bu so'zlar uning har bir asari orqasida chuqur ichki ehtiyoj, shaxsiy iztirob va umid borligini ko'rsatadi. Van Gogh texnikasi bilan ham san'at olamida yangilik olib kirgan. U an'anaviy tasviriy nazariyalardan chiqib, his – tuyg'ularni birinchi o'ringa qo'ygan. Uning ishlash texnikasi ajoyib bolgan. Ulardan biri Impasto texnikasi – qalin bo'yoqlarni mo'yqalam bilan tuvalga surkalgan holatda qo'llab, sirtga tekstura va harakat hissi bergan[4]. Ranglar orqali holat ifodasi – uning rasmlarida moviy, sariq, yashil kabi ranglar aynan ruhiy kayfiyatga qarab tanlangan. Energetik zarbalar – Van Gogh mo'yqalami shakl yaratish emas, hisni “uyg'otish” uchun xizmat qilgan. Masalan, “Yulduzli tun” asarida samodagi g'ayritabiiy harakat, aylanma shakllar – rassomning ichki beqarorligi va ruhiy bo'ronlarini aks ettiradi[5]. Bu oddiy manzara emas – bu ong ichidagi bir portlashdir. Van Goghning har bir asari – bu shaxsiy fikr, ichki kurash va hayotga umid aralashmasi. U ranglar orqali g'oyani ifodalagan, har bir rasmni bir savol, bir iztirob, bir orzu sifatida yaratgan. Masalan “Quyosh gullari” – hayot, issiqlik va mehr ramzi, “Yulduzli tun” esa yolg'izlik, tushunarsizlik va osmon oldidagi inson ojizligining timsoli bolgan. U o'z asarlarida tashqi dunyoni emas, ichki dunyosini chizgan. San'at Van Gogh uchun terapiya, ibodat va izhor vositasi bo'lgan. U ozi haqida bunday deydi, “Men rasm chizish orqali og'riqdan qochaman, ammo har bir rasmimda og'riq yashaydi.” U uchun texnika – faqat vosita. Asosiy kuch – bu g'oya, his va ichki harorat edi. Van Gogh ijodi san'atda samimiylilik, og'riq va tuyg'ularning cheksiz imkoniyatini ko'rsatadi. U texnika va tafakkurni o'zining shaxsiy hayoti bilan to'g'ridan – to'g'ri bog'lab, san'atni inson ruhiyatining eng chuqur qatlamlarigacha olib borgan. Van Gogh bizga shuni o'rgatadi: San'at – bu ichki tovushni chizishga jur'at qilishdir.

Temuriylar saroyida uyg'onish davrida³⁴ faoliyat yuritgan taniqli rassom Kamoliddin Behzod (1455–1535) – Sharq tasviriy san'atining eng yuksak namoyandasi, islomiy badiiy tafakkurning timsoli hisoblanadi. U Temuriylar va Boburiylar davrida yashab ijod qilgan,

³⁴ https://uz.wikiaro.ru/wiki/Timurid_Renaissance

miniatyura san'atini badiiy, texnik va g'oyaviy jihatdan eng yuqori bosqichga olib chiqqan rassomdir. Behzod asarlari Sharq donishmandligi, falsafasi va estetik dunyoqarashining mujassam ifodasidir.

Behzod ijodida badiiy tafakkur, hikoya qilish mahorati va ilohiy go'zallik uyg'unlashgan. U san'atni nafaqat ko'zni quvontiruvchi tasvir, balki fikr, hikmat va ma'naviyatni yetkazuvchi vosita sifatida ko'rgan. Uning miniatyuralari o'z davrining adabiy, falsafiy va diniy bilimlariga asoslangan[6]. Asarlari ko'pincha Navoiy, Nizomiy, Jomiy, Sa'diy kabi mutafakkirlarning asarlariga ilustratsiya sifatida ishlangan. Har bir tasvir – bu nafaqat sahna, balki ramzlar, hikmatlar va ijtimoiy – tarixiy ma'lumotlarning qatlamli ifodasidir. “Har bir chizgi – bu kalom, har bir rang – bu tuyg'udir.” – Kamoliddin Behzod. Bu fikr rassom uchun san'at faqat ko'z zavqi emas, balki ruhni tarbiyalaydigan, tafakkurni boyitadigan vosita bo'lganini anglatadi. Behzod o'z zamonasi miniatyura maktabini tubdan o'zgartirgan. Uning ishlash texnikasi Kompozitsiya – har bir element o'z o'rnida, tafsilotlar mukammal muvozanatda joylashgan. Tafsilotchilik – yuz ifodasi, kiyimdagi naqshlar, tabiat tasvirlari, binolar – barchasi ajoyib aniqlikda chizilgan. Rang uyg'unligi – ranglar nafaqat go'zallik uchun, balki g'oya, kayfiyat va ijtimoiy kontekstni ifodalash uchun ishlatilgan. Shakliy soddalik ichida chuqur mazmun – naqadar soddako'rinsada, har bir asar orqasida hikoya va ma'no yotadi. Uning rasmlarida inson qiyofasi, harakat, his-tuyg'u juda nafis ifodalangan. Behzod rasmlarida figuralar tabiat bilan, me'moriy fon bilan uyg'unlashgan, xuddi she'r va musiqadek uyg'un holatda. Mashhur asarlaridan: “Layli va Majnun” – sevgi va ayriliq dramasi[7]. “Alisher Navoiy huzuridagi adiblar majlisi” – ma'rifatparvarlik, ilm-fan va san'atga bo'lgan e'tiborning ramzi. Behzod asarlarida islomiy-falsafiy tafakkur, insonparvarlik, axloqiy g'oyalar markazda turadi. U obraz orqali odob, mehr, sabr, adolat kabi fazilatlarni ko'rsatgan. Behzod tafakkurini quyidagicha tavsiflash mumkin. “San'at – bu kamolotga yetaklovchi vosita”, “Tasvir – bu hikmatni anglatishning badiiy yo'li”, “Rang esa – bu ruhiy holatning ramzi”.

Behzod tafakkuri g'arb rassomlaridagi individualizmga nisbatan jamiyat, ruhiyat va ma'naviyatga qaratilgan. U san'atni shaxsiy izhor emas, balki ma'naviy xizmat deb bilgan. U san'atga shunday go'zal fikr bildirgan. “Rasmda qalb ilhomi bo'lmasa, u ranglar jamlanmasidan nariga o'tmaydi”.

Kamoliddin Behzod ijodi – bu Sharqona tafakkur, badiiy uslub va texnik mukammallikning uyg'unligidir. U san'atni ruhiy tarbiya, fikr ifodasi va ma'naviy yuksalish vositasiga aylantirgan. San'atning yuksak cho'qqisi – bu chizgi orqasidagi tafakkurdir.

Og'riq va san'at orqali tafakkur Frida Kahlo (1907–1954) – Meksika san'atining o'ziga xos, chuqur va ta'sirli rassomi. U o'zining hayotiy og'riqlari, ruhiy jarohatlari va shaxsiy izlanishlarini san'at orqali ifodalagan, shunday qilib o'zining individual dunyosini yaratgan.

Frida uchun san'at – bu shaxsiy terapiya, o'z-o'zi bilan suhbat va jamiyatga xitob edi. Uning asarlari ko'pincha o'ziga xos, ramziy tasvirlar orqali shaxsiy va milliy tarixni, feminizm va siyosiy tafakkurni o'zida mujassamlashtirgan. “Men o'zimni chizaman, chunki men biladigan yagona mavzu – bu o'zim.” – Frida Kahlo.

U o'zining og'ir hayotiy tajribalari (avariyalar, kasalliklar, shaxsiy munosabatlar)ni rasmga solish orqali butun insoniyatga murojaat qilgan[8].

Frida Kahlo ijodida quyidagi texnik xususiyatlar ajralib turadi: Qalin va yorqin ranglar – Meksika xalq san'ati va folkloridan ilhomlangan. Ramziy obrazlar – har bir tasvirda chuqur ma'nolar yashiringan, masalan, og'riq, sevgi, kurash. Portretlar va o'zini ifoda etuvchi rasmiylar – o'ziga xos uslubda, realizm va surrealizm elementlari uyg'unligi. Soddalik va teranlik uyg'unligi – ko'rinishda oddiy, ammo chuqur ma'noli. Uning eng mashhur asarlaridan biri - “Ikki lamchi o'zligim” (The Two Fridas), unda u o'zining ikki xil shaxsiyligini ramziy ifodalaydi[9]. Frida san'atni ichki dunyoni ochish va jamiyatga murojaat vositasi deb hisoblagan. U shaxsiy tajribani kengroq insoniy tajriba bilan bog'lab, insoniyatning azob-uqubatlarini, sevgi va umidlarini aks ettirgan. San'at – bu shaxs va jamiyat o'rtasidagi murakkab munosabat. Har bir rasm – bu ichki dunyoning tashqi ko'rinishi, fikr va his-tuyg'ularning vizual ifodasi. U san'at orqali gender, siyosat va madaniyat haqida chuqur fikrlar bildirgan. “San'atim – bu mening dardimning ko'zgusi, ruhimning ovozi.” – Frida Kahlo.

U san'atda shaxsiy og'riq, **feminizm**³⁵ va milliylikni birlashtirib, o'ziga xos tafakkur va texnikani yaratdi. U san'at orqali inson ruhining eng chuqur qatlamlarini ochdi. Frida Kahlo bizga san'atning eng shaxsiy hislar va keng jamiyatning mavzularni uyg'unlashtirish kuchini eslatadi.

Pablo Picasso (1881–1973) – XX asr tasviriy san'atining eng muhim va ta'sirli namoyandalaridan biri. U butun san'at tarixida eng ko'p eksperiment qilgan, shakl va mazmunga eng ko'p yangilik olib kirgan rassomdir. Picasso ijodining asosiy belgisi – chegaralarni buzish, tasvirda fikrni ozod qilish va san'atni yangi tafakkur maydoniga ko'tarishdir.

³⁵ https://uz.wikipedia.org/wiki/Feminizm_tarixi

Picasso san'atga har bir davrda yangi yondashuv olib kirdi. U klassik akademik uslubdan boshlab, **kubizm**, **neoklassitsizm**, **surrealizm**³⁶ kabi yo'nalishlarda ishlagan. Uning san'at haqidagi yondashuvi aniq: san'at haqiqatni nusxalash emas, uni anglashga majbur qilishdir. "San'at haqiqatni aks ettirmaydi, balki uni ochadi." – Pablo Picasso[11]. U uchun san'at – bu fikrlar bilan gaplashish, ba'zan esa baqirish edi. U estetikani buzib, uni qayta qurdi. Rassomlik uning uchun bir holatda turib qolish emas, doimiy rivojlanish va yangilanish edi. Picasso bir texnika bilan cheklanmagan – u uni doimiy yangilagan. Ayniqsa, kubizm yo'nalishida u shakllarni geometrik elementlarga ajratib, har bir tasvirga ko'p qirrali yondashuvni kiritdi. Uning texnikasi: Kubizm – ob'ektni bir vaqtning o'zida bir nechta burchakdan ko'rsatish. Kollaj – turli materiallarni bir asarda birlashtirish. Minimalizm – ba'zi davrlarda sodda, deyarli bolalarcha shakllar orqali chuqur fikrni etkazish. U mo'yqalam, ko'mir, kollaj, haykaltaroshlik va keramika bilan ishlagan. Har bir material uning qo'lida yangi ma'no kasb etgan. Mashhur asari "Guernika" – urush va shafqatsizlikni kubistik deformatsiya orqali ifodalagan[10]. Bu rasmda o'lim, baqiriq va iztirob timsollari shakllar orqali tilga keladi. Picasso ijodi – tafakkur evolyutsiyasining ko'zgusidir. U g'oyani shakldan ustun qo'yar edi. Uning asarlarida inson psixologiyasi, siyosiy jarayonlar, shaxsiy kechinmalar o'z ifodasini topgan. Masalan "Guernika" – ispan fuqarolar urushi, fojia, vahshiylikka qarshi faryod. U inson tafakkurining cheksizligiga ishongan va san'at orqali shu cheksizlikni ko'rsatgan. "Men narsalarni qanday ko'rsam, shunday chizmayman. Men ularni qanday his qilsam, shunday chizaman." – Picasso. U san'atda tafakkur va texnikani doimiy tarzda yangilagan rassomdir. San'at – bu nusxa emas, o'z tafakkuringni shaklga aylantirishdir. Picasso uchun mukammallik – bu mukammal chizish emas, balki mukammal fikr bildirish edi. U san'at orqali haqiqatni buzdi – uni qayta yaratish uchun ijod qildi.

Claude Monet (1840–1926) – **impressionizm**³⁷ ning asoschilaridan biri, yorug'lik va rangning o'zgaruvchan tabiatini san'atga keltirgan buyuk rassomdir. Monet uchun rasm – bu tabiatning nafaqat tashqi ko'rinishi, balki uning har bir lahzasi, har bir o'zgarishi, har bir ta'sirining hissiy aksidir. Monet san'atga hissiyot va tajriba nuqtai nazaridan qaradi. U

³⁶ **Kubizm**–bu dunyo, his-tuyg'ular va narsalarning tekis tasviri birinchi o'ringa chiqadigan san'at uslubi. Ushbu yo'nalishning mohiyati geometrik jismlar va shakllarning kombinatsiyasidir. Kubizmning taniqli vakillari: R. Delaunay, F. Bauman, P. Pikasso. **Neoklassitsizm**–bu rassomchilikdagi sovuq, ideal, qattiq uslub bo'lib, tomoshabinni qadimgi san'at an'alariga va zamonaviy taqdimotda Uyg'onish davriga qaytaradi. **Surrealizm**–bu insonning dunyoqarashiga, uning ichki tajribalariga, sezgi, chuqur psixologik holatlariga kirib boradigan rasm uslubi. Ushbu uslub sizni nafaqat haqiqiy, balki xayoliy dunyodan tashqariga chiqishga majbur qiladi, taqqoslanmaydigan narsalarni taqqoslaydi, insonning his-tuyg'ulari va ruhiyati bilan o'ynaydi, mantiqni buzadi.

³⁷ **Impressionizm** (fransuzcha: impression — taassurot) — san'atda 19-asr oxiri — 20-asr boshlarida hukm surgan yo'nalish. <https://uz.wikipedia.org/wiki/Impressionizm>

tabiatni, ayniqsa uning yorug'lik ostidagi o'zgarishlarini kuzatish orqali rasmga tushirdi. Uning ijodi – bu lahzani ushlab qolish, vaqtning va ob-havoning ta'sirini rang va chiziqlar orqali ifodalash urinishidir. “Men ob-havoni chizmayman – men uning taassurotini chizaman.” – Claude Monet. U san'atda ko'p qirrali va dinamik uslubini yaratdi, bu uslub bugungi kunda ham o'zining ahamiyatini yo'qotmagan.

Monetning texnikasi impressionizmga xos bo'lib, u quyidagilar bilan ajralib turadi. Tez, oz va nozik mo'yqalam (cho'tk) zarbalari – bu uslub tabiatning har bir o'zgarishini aks ettirishga imkon beradi. Qatlamlarga bo'yoqni ko'p qo'yish – yorug'lik va ranglarning o'zaro o'yinini yaratadi. Ranglarning yorqinligi va tabiiyligi – tabiiy yorug'likni aks ettirishga intilish.

Monetning mashhur asarlaridan biri - “Suv nilufarlari” seriyasi, u yerda ranglar va shakllar birlashib, tabiatning hayotiy ritmini aks ettiradi[12]. Monet uchun san'at – bu tabiat va inson hissiyotlari o'rtasidagi muloqot edi. U ko'rsatdiki, tafakkur va hissiyot bo'lmasa, eng nozik texnika ham hayotiylikka ega bo'la olmaydi. San'at – bu tabiatni “ko'rish” emas, uni “his qilish”dir. Har bir rasm – bu rassomning ichki olami va tashqi dunyo o'rtasidagi dialog. U o'z asarlarida vaqtning o'tishini, yorug'lik va mavsumlarning o'zgarishini tasvirlab, hayotning doimiy harakatini yoritgan. “Tabiat hech qachon ikki marta bir xil bo'lmaydi.” – Monetning bu so'zi san'atdagi doimiy o'zgarish va yangilanish zaruratini ta'kidlaydi.

Claude Monet san'atga yorug'lik, rang va vaqtning o'ziga xosligini olib kirgan. U bizga san'atning lahzani ushlab qolish san'ati ekanligini ko'rsatdi. U bizga shuni o'rgatadiki san'at – bu tabiat va ruhning birlashuvi, doimiy o'zgarish ichida mukammallikka intilishdir.

Raffaello Santi (Raffaello Sanzio, 1483–1520) Italiya Uyg'onish davrining eng muhim rassomlaridan biridir. U Leonardo da Vinchi va Mikelanjelo bilan bir qatorda "Buyuk Uchlik" deb atalgan. U insonning go'zalligi, uyg'unlik va ilohiy ruhiyatni san'atda ifodalash bo'yicha benazir uslubga ega bo'lgan. Rafaelning ilk san'at saboqlari otasi – rassom Giovanni Santi tomonidan berilgan. Florensiyada Leonardo va Mikelanjelo ijodidan ilhom olib, shakllangan. Rimda Papa Yuliy II buyrug'i bilan Vatikan saroyidagi Stanza della Segnatura va boshqa freskalarni yaratgan. Bu ishlar uni san'at tarixida o'chmas iz qoldirgan rassomga aylantirdi. Rafael uchun san'at bu – mukammallik, uyg'unlik va go'zallikni ifodalash vositasi edi. U insoniyatning ruhiy va jismoniy kamolotini, ichki osoyishtalikni tasvirlashni o'z oldiga maqsad qilgan. Rafael asarlarida shakl va fazo o'rtasidagi ideal muvozanat mavjud. Har bir rasmda personajlar o'z o'rnida, harakatlar va ko'z qarashlar ma'no bilan boyitilgan. Masalan, “Aflotun maktabi” asarida qadimgi yunon faylasuflar aniq

konseptual joylashuvda tasvirlangan. U yorug'lik va soyani ohangdorlik bilan uyg'unlashtirgan. Leonardo ta'sirida chiroyli sfumato (yumshoq rang o'tish) uslubidan foydalanib, figuralarga hajm va hayotiylik bergan. Rafael o'z zamonasining eng yaxshi portretchi rassomlaridan biri bo'lgan. "Baldassare Castiglione" portreti yoki "La Fornarina (nonvoy qizi)" asarlarida shaxsiy ruhiy holat va nafislik kuchli seziladi. U devoriy rasm – freska texnikasida mukammal darajada ishlagan.

Vatikan galereyasidagi freskalar san'atda **monumentalizm**³⁸ va mazmuniy chuqurlik namunalidir. Rafael o'z tafakkurida san'atni – Yaratganning go'zalligini inson orqali ifodalovchi vosita deb bilgan. U asarlarida inson tanasi va ruhining mukammalligini tasvirlashga intilgan. Ayniqsa diniy obrazlarda ruhiy yuksaklik, tinchlik va ma'naviy go'zallik ustuvor o'rin tutadi. "Aflotun maktabi" asari san'at, falsafa va ilmning uyg'unligiga eng yorqin misol. Bu asarda u Aflotun, Aristotel kabi faylasuflar orqali inson tafakkurining yuksalishini ifodalagan[13]. U san'atda texnik mukammallik bilan birga, ruhiy mukammallikni ham ko'zlagan. U shakl, rang, chiziq va kompozitsiyani mukammal birlashtirib, go'zallikni eng nozik shaklida ifodalagan.

Rafaelning san'atga bo'lgan yondashuvi uni chinakam klassik rassomga aylantirgan. Rafael u uyg'unlik va nafislikka asoslangan texnika, ruhiy va g'oyaviy chuqurlik, estetik mukammallikni asos qilib olgan. San'at uning uchun nafaqat ko'zni quvontiruvchi tasvir, balki inson ruhiyatini tarbiyalaydigan, tafakkurni uyg'otadigan vosita edi. Uning asarlari orqali biz hali-ham mukammallikka eltuvchi yo'l – tafakkur, his-tuyg'u va san'at uyg'unligida ekanini ko'ramiz.

Rembrandt Harmenszoon van Rijn (1606–1669) – Gollandiyaning eng buyuk rassomlaridan biri, Barokko davri san'atining markaziy shaxslaridan hisoblanadi. Uning ijodi portret, tarixiy va diniy mavzularda chuqur psixologik ifoda va yorug'lik-soya o'yinlari orqali ajralib turadi. U yuz va tana detallarini soya ichida joylashtirib, harakat va his-tuyg'ularni kuchaytirgan. Rembrandt odamlarning ichki dunyosini, ruhiy holatini yuz va ko'z ifodalari orqali tasvirlashda ustalik ko'rsatgan. Uning portretlari – faqat tashqi ko'rinish emas, balki inson ruhiyatining ochilishidir.

San'atda mukammallikka eltuvchi yo'l bu insoniylik va samimiyatdir. Rembrandt uchun san'at – bu inson qalbining ochilishi, haqiqatning ko'zga tashlanishi edi. U san'atda insoniy haqiqat va samimiyatga erishishni maqsad qilgan. Har bir asarda falsafiy va ma'naviy chuqurlik yashaydi. Uning rasm va gravyuralari inson hayotining ko'plab qatlamlarini –

³⁸ Monumentalizm - yuksak va ulug'vor g'oyani o'zida mujassam etgan san'at yo'nalishi.

baxt, dard, kechirim va umrning o'tkinchiligini – o'zida aks ettiradi. Bu tafakkur asarlarining zamonaviy va abadiy bo'lishiga sabab bo'ladi. Rembrandt uchun san'atda mukammallik – bu texnikani puxta egallash, hissiyotlarni ifodalash va mazmunni chuqur yetkazishdir. U yorug'lik, kompozitsiya va emotsionallikni uyg'unlashtirish orqali san'atning eng yuqori cho'qqilariga erishgan. Rembrandt ijodi – bu yorug'lik va soyaning dramatik o'yini, inson ruhining nozik ifodasi va ma'naviy izlanishlar majmuasi. Uning texnikasi barokko uslubining eng ilg'or namunasi bo'lib, san'atda mukammallikka erishishda tafakkur va g'oyaning eng muhim o'rin tutishini namoyish etadi. "Tungi soat" asaridagi dramatik yorug'lik-soya kontrasti (chiaroscuro) uning psixologik realizmini ko'rsatadi[14]. Rembrandt o'zining ruhiy chuqurligi va texnik mahorati bilan san'atda abadiy iz qoldirgan buyuk rassomdir.

Umumiy xulosa. Maqola san'atda texnika (mahorat) va tafakkur (g'oya, intellektual chuqurlik) birligining ahamiyatini tahlil qiladi. Turli davrlarning mashhur rassomlari (Leonardo da Vinci, Van Gogh, Picasso, Kamoliddin Behzod, Monet, Frida Kahlo, Rafael, Rembrandt) ijodi misolida quyidagi asosiy fikrlar isbotlanadi:

1. **Texnika va tafakkur integratsiyasi** – Har bir rassomning uslubi va texnikasi ularning falsafiy, ma'naviy yoki hissiy izlanishlarini ifodalaydi. Masalan, Leonardo da Vinchining "sfumato" usuli uning ilmiy qiziqishlari bilan, Van Goghing "impasto" texnikasi esa ruhiy kechinmalari bilan bog'liq.

2. **San'atning ma'naviy jihati** – Asarlar nafaqat estetik ko'rinish, balki tafakkur, ijtimoiy murojaat yoki shaxsiy terapiya vositasi (Frida Kahlo).

3. **Tarixiy va madaniy kontekst** – Har bir rassom o'z davrining ilmiy, falsafiy yoki siyosiy oqimlarini aks ettirgan (masalan, Behzod – Sharq ma'naviyati, Picasso – kubizm orqali zamonaviylik).

4. **Mukammallik mezonlari** – San'atda yetakchilik qilish uchun texnik mahorat yetarli emas; g'oya, hissiyot va intellektual izlanishlar bilan uyg'unlashishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Гомбрих Э. *История искусства*. – М.: Искусство, 2005. – 245-b.
2. Clark K. *Leonardo da Vinci*. – London: Penguin Books, 1993. – 78-b.
3. Сидоров А. А. *Основы композиции в изобразительном искусстве*. – М.: Просвещение, 1982. – 112-b.
4. Van Gogh V. *Letters to Theo*. – New York: Penguin Classics, 1997. – 54-b.
5. Lucie-Smith E. *Impressionism*. – London: Thames & Hudson, 1995. – 89-b.

6. Камолиддин Бехзод. *Каталог миниатюр*. – Тошкент: Академнашр, 2010. – 33-b.
7. Нуриддинов Б. *Камолиддин Бехзод: ҳаёти ва ижоди*. – Т.: Муҳаррир, 2012. – 67-b.
8. Herrera H. *Frida: A Biography of Frida Kahlo*. – New York: Harper Perennial, 2002. – 144-b.
9. Chilvers I. *Oxford Dictionary of Art and Artists*. – Oxford: Oxford University Press, 2009. – 201-b.
10. Бенуа А. *История живописи всех времен и народов*. – СПб.: Азбука-классика, 2003. – 345-b.
11. Picasso P. *Statements and Conversations // Theories of Modern Art*. – Berkeley: University of California Press, 1968. – 120-b.
12. Lucie-Smith E. *Impressionism*. – London: Thames & Hudson, 1995. – 77-b.
13. Raphael. *The Complete Works*. – Köln: Taschen, 2012. – 56-b.
14. Schama S. *Rembrandt's Eyes*. – London: Penguin Books, 1999. – 203-b.

